

Bolotnykova T. H.,
orcid.org/0009-0003-2826-2491

HISTORIOGRAPHY OF THE PROBLEM OF ADOLESCENTS' PHYSICAL EDUCATION IN SCHOOL AND OUT-OF-SCHOOL INSTITUTIONS OF UKRAINE

The article presents a historiographical analysis of the problem of physical education of adolescents in school and out-of-school institutions of Ukraine during the first half of the 20th century to the first half of the 21st century.

Based on the analyzed interpretation of the concept of "historiography," a generalization of historiographical achievements concerning the outlined problem of the development of adolescents' physical education in school and out-of-school institutions (the first half of the 20th century – the first half of the 21st century) has been carried out. The relevance of the study is substantiated in the context of declining levels of youth physical activity and increasing morbidity rates, which necessitate a reconsideration of the theoretical and methodological foundations of organizing physical education for adolescents. The purpose of the article is defined as the systematization and critical comprehension of scientific sources on the development of adolescents' physical education in school and extracurricular environments.

The methodological foundations of the historiographical approach are revealed, and the works of domestic and foreign researchers are analyzed. The scientific contributions of O. Butovskiy, I. Boberskiy, S. Haiduchok, P. Franko, S. Rusova, Ya. Chepiha, H. Vashchenko, S. Siropolko, V. Sukhomlynskiy, as well as contemporary scholars such as T. Krutsevych, B. Shyian, O. Dubohai, M. Zubalii, A. Tsios, O. Khudolii and others are summarized. It has been established that in different historical periods the model of physical education evolved from a nationally oriented and patriotic concept of the early 20th century to a militarized and norm-based sports system of the Soviet period, and at the end of the 20th – beginning of the 21st century a transition to a personality-oriented and health-preserving paradigm took place.

The current stage of development of adolescents' physical education is characterized by differentiated approaches, variability of program content, increased emphasis on motivation and self-control, and integration of school and out-of-school activities. It is concluded that further interdisciplinary research of the problem is necessary, taking into account contemporary challenges, including inclusion, digitalization, and the decline in adolescents' physical activity.

Key words: education, physical education, adolescents, school education, out-of-school education.

Дата надходження статті: 02.10.2025 р.

Прийнято до публікації: 21.10.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Лелека В. М.

УДК 342.95:378(477):615.15“190/200”

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi60.690>

Досин В. І.,
orcid.org/0009-0006-8738-1687

Яцишин З. М.,
orcid.org/0000-0001-8672-1797

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (1991–ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

У статті здійснено ґрунтовний аналіз формування та розвитку нормативно-правової бази фармацевтичної освіти в Україні в контексті суспільно-політичних трансформацій, реформування вищої освіти та інтеграційних процесів у галузі охорони здоров'я у період 1990-х рр. ХХ – початку ХХІ ст.

*© Досин В. І.

*© Яцишин З. М.

Визначено роль фундаментальних нормативних актів, зокрема законів України «Про освіту» (1991, 2017), «Про вищу освіту» (2002, 2014), нормативних актів КМУ, МОН та МОЗ України.

Особливу увагу приділено процесу уніфікації та стандартизації фармацевтичної освіти через розроблення освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ), формування державних освітніх стандартів. Досліджено зміст Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах (1993), Постанови КМУ «Перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями» (1997) та інших документів, що закріпили спеціальність «Фармація» як окрему галузь підготовки та забезпечили системне регламентування освітньої діяльності у цій сфері.

Розглянуто Концепції розвитку фармацевтичного сектору (2007, 2010), Концепцію розвитку вищої медичної освіти (2008), які визначили стратегічні пріоритети модернізації галузі, розвиток кадрового потенціалу, запровадження міжнародних стандартів GMP, GPP, GDP, GCP, GLP тощо. Обґрунтовано важливість Національної рамки кваліфікації (2011) як інструмента гармонізації освітніх рівнів, упровадження ЄДКІ (2018) для підвищення об'єктивності контролю знань, а також розроблення нових ДСВО (2022–2023) для фармацевтів, що деталізували вимоги до професійної підготовки для освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» та другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Окреслено вплив міжнародних ініціатив і співпраці, зокрема членства українських закладів у Європейській асоціації фармацевтичних факультетів (EAFP), реалізації академічної мобільності студентів і викладачів, участі у програмі Erasmus+, на якість освітнього процесу. Детально проаналізовано ухвалення 2011 року Настанови FIP/ВООЗ «Належна аптечна практика» як орієнтира для реформування освітніх програм у напрямку пацієнтоорієнтованості, безпеки лікарських засобів та професійної відповідальності фармацевтів. Висвітлено значення Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами (2016) для визначення вимог до професійної кваліфікації фахівців, які реалізують діяльність у сфері обігу лікарських засобів.

У підсумку зазначено, що трансформація нормативно-правового забезпечення фармацевтичної освіти в Україні є системним процесом, який супроводжується адаптацією до європейських стандартів, модернізацією змісту підготовки, розширенням міжнародної співпраці та формуванням високопрофесійного кадрового потенціалу для фармацевтичного сектору охорони здоров'я. Отримані результати дослідження мають значення для подальшого вдосконалення освітньої політики в Україні, розроблення стратегічних документів і підвищення якості професійної підготовки фармацевтів у контексті глобальних освітніх і професійних тенденцій.

Ключові слова: фармацевтична освіта, нормативно-правова база, стандартизація, професійна кваліфікація, інтеграція, компетентнісний підхід, Україна, 90-ті рр. ХХ–початок ХХІ ст.

Постановлення проблеми. Реформування фармацевтичної освіти в Україні в період після здобуття незалежності було зумовлено потребою гармонізації з європейськими освітніми стандартами, інтеграцією у глобальний освітній простір, а також потребами вітчизняної системи охорони здоров'я. Нормативно-правова база, що формувалася у 1990-х рр. ХХ – на початку ХХІ ст., була ключовим інструментом інституційної трансформації підготовки фахівців фармацевтичного профілю.

Аналіз досліджень. Історичні аспекти розвитку фармацевтичної освіти у 90-х роках ХХ – на початку ХХІ ст. досліджували І. Бойчук, Д. Волох, В. Горбаньов, В. Досин, В. Черних, Л. Кайдалова, Н. Кравець, В. Стинська, В. Тернопільська та ін.

Низку наукових розвідок присвячено питанням професійної підготовки фахівців фармацевтичної галузі (І. Булах, Л. Буданова, І. Радзівська, В. Сліпчук та ін.); розвиток медичної (фармацевтичної) освіти за межами України вивчали В. Плющ, П. Пундій

та ін. Відтак поза увагою дослідників залишилися проблеми формування правового підґрунтя розвитку фармацевтичної освіти в незалежній Україні, що зумовлює актуальність теми наукової публікації.

Мета статті – проаналізувати нормативно-правову базу розвитку фармацевтичної освіти в Україні (1991 – початок XXI ст.).

Викладення основного матеріалу. У 90-ті роки XX ст. нормативно-правова база фармацевтичної освіти України формувалася в умовах глибоких системних змін, пов'язаних із переходом від централізованої радянської моделі до автономної національної освітньої системи відповідно до нових політичних, соціокультурних і освітніх реалій доби національного державотворення. Центральним документом цього періоду став Закон України «Про освіту» (1991), який закріпив принципи багаторівневої підготовки кадрів та диференціації змісту освіти відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня. Це дало можливість Україні поступово відходити від жорстко централізованих схем підготовки фахівців до більш адаптивних моделей, що враховують потреби національної системи охорони здоров'я [18].

1992 року було схвалено Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття» [1], яка проголосила курс на створення самостійної системи національної освіти, заснованої на принципах демократизму, гуманізму й відкритості до світового освітнього простору. Це стало основою для комплексного реформування галузі охорони здоров'я та медичної освіти, що включало модернізацію змісту підготовки медичних і фармацевтичних кадрів, розвиток нових освітніх технологій та гармонізацію з міжнародними стандартами.

Також 1992 року було засновано Європейську асоціацію фармацевтичних факультетів (European Association of Faculties of Pharmacy – EAFF) [20], яка об'єднала заклади вищої освіти та факультети фармації країн Європи з метою координації та уніфікації підходів до фармацевтичної освіти. Основним завданням організації стало сприяння інтеграції освітніх програм у галузі фармації через узгодження змісту навчання та стандартів підготовки фахівців, а також розвиток академічної мобільності студентів, викладачів і науковців. Важливим напрямком діяльності EAFF є ініціювання та участь у спільних міжнародних освітніх і науково-дослідницьких проектах, що сприяє підвищенню якості фармацевтичної освіти та її відповідності сучасним європейським вимогам. Сьогодні Україну в EAFF представляють Національний фармацевтичний університет (м. Харків) та Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського [7; 19].

З огляду на те, що в досліджуваній період підготовка фармацевтів переважно здійснювалася в межах медичних факультетів або на окремих кафедрах фармацевтичного спрямування, важливим кроком стало ухвалення Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах (наказ Міністерства освіти України (МОН України) № 161 від 02 червня 1993 р.) [9], яке заклало уніфіковану нормативну основу для реалізації освітніх програм з фармації. Це дало можливість Міністерству охорони здоров'я України ініціювати розроблення галузевих освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) за спеціальністю «Фармація», що стало важливим кроком до стандартизації підготовки фахівців на національному рівні.

У процесі розроблення ОКХ було враховано специфіку фармацевтичної діяльності, включно з вимогами до професійної етики, клінічної фармації, фармакотерапії, технології виготовлення лікарських засобів та інших ключових складових фармацевтичної практики. Це створило нормативне підґрунтя для подальшого формування державних стандартів вищої освіти, упровадження кредитно-модульної системи оцінювання навчальних досягнень, а також розвитку спеціалізованих кафедр, факультетів і освітніх програм у сфері фармації.

Важливу роль у подальшому розвитку фармацевтичної освіти в Україні відіграла Постанова Кабінету Міністрів України (КМУ) від 24 травня 1997 р. №507 «Перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих

навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями» [8]. Затвердження цього переліку дозволило нормативно закріпити освітні напрямки та спеціальності, зокрема з фармації, що у свою чергу забезпечило структуровану підготовку фахівців відповідно до державних кваліфікаційних вимог. Документ також сприяв унормуванню освітньої діяльності в галузі, запровадженню системи ліцензування та акредитації програм і встановленню єдиних підходів до освітньо-кваліфікаційного структурування фармацевтичної освіти.

Отже, період з 1990-х рр. ХХ ст. до початку 2000-х років став фундаментальним для нормативно-правового оформлення фармацевтичної освіти в Україні, заклавши основоположні принципи якості, стандартизації та інтеграції в європейський освітній простір.

Від початку 2000-х років в Україні розпочалося формування нової стратегії освітнього розвитку, спрямованої на інтеграцію до європейського простору вищої освіти. Так, ухвалення Закону України «Про вищу освіту» 2002 року, а згодом – його нової редакції 2014 року [10] стало правовою основою для формування національної системи кваліфікацій, гармонізованої з Європейською рамкою кваліфікацій (EQF). Це дало змогу адаптувати структуру та зміст підготовки фармацевтів до сучасних академічних і професійних стандартів, орієнтованих на результат навчання, розвиток компетентностей та мобільність здобувачів освіти. Тобто відбулося поступове перетворення фармацевтичної освіти з жорстко регламентованої системи на гнучку модель, здатну реагувати на проблеми часу й міжнародні вимоги.

Ключовим імпульсом до модернізації стало приєднання України до Болонського процесу, що було формалізовано підписанням Болонської декларації 2005 року. Цей крок сприяв суттєвому перегляду наявних підходів до структури фармацевтичної освіти, зокрема впровадженню двоступеневої моделі підготовки фахівців (бакалавр – магістр) і запровадженню Європейської кредитно-трансферної та накопичувальної системи (ECTS), що забезпечило прозорість і порівнюваність освітніх програм на міжнародному рівні.

2007 року в Україні була офіційно представлена Концепція розвитку фармацевтичного сектору системи охорони здоров'я, що заклала стратегічні засади трансформації галузі відповідно до нових соціальних запитів, державної політики та практики охорони здоров'я. Центральною метою документа стало створення умов для стабільного, ефективного й конкурентоспроможного функціонування фармацевтичної сфери в умовах модернізації медичної системи. Концепція окреслила ключові напрямки розвитку, зокрема формування цілісної нормативно-правової бази для регламентації фармацевтичної діяльності, удосконалення політики лікарського забезпечення населення, а також імплементацію міжнародних стандартів належних практик – виробничої (GMP), клінічної (GCP), лабораторної (GLP), дистриб'юторської (GDP) та аптечної (GPP) та ін. [3].

На розвиток положень цієї Концепції 2010 року було схвалено Концепцію розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011–2020 роки, яка конкретизувала й систематизувала стратегічні цілі, закріплені в попередньому документі, та надала їм часові орієнтири реалізації. Вона передбачала подальше вдосконалення системи обігу лікарських засобів, розбудову вітчизняної фармацевтичної промисловості, гармонізацію національного законодавства з європейськими нормами, а також зміцнення кадрового потенціалу через розвиток системи фармацевтичної освіти й післядипломної підготовки [4].

2008 року було схвалено Концепцію розвитку вищої медичної освіти [2]. Документ визначав пріоритети вдосконалення підготовки медичних і фармацевтичних кадрів відповідно до сучасних вимог практики, наукового прогресу та інтеграції до європейського освітнього простору. У межах реалізації цієї Концепції передбачалося оновлення змісту фармацевтичної освіти, розроблення нових державних стандартів, упровадження компетентнісного підходу, розвиток практичної складової навчання,

а також забезпечення відповідності освітніх програм міжнародним критеріям якості. Концепція заклала засади для подальшої системної модернізації фармацевтичної освіти, орієнтованої на формування висококваліфікованих, мобільних і конкурентоспроможних фахівців.

Стратегічні підходи до формування національної системи управління якістю медичних послуг визначила Концепція управління якістю медичної допомоги в галузі охорони здоров'я в Україні на період до 2010 року, затверджена наказом МОЗ України від 31.03.2008, № 166 [5]. У контексті фармацевтичної освіти документ акцентував на потребі підготовки фахівців, орієнтованих на якість, безпечність і ефективність фармацевтичної допомоги, відповідно до міжнародних стандартів. Концепція стала підґрунтям для інтеграції принципів управління якістю в освітній процес та професійну підготовку у сфері фармації.

Отже, на початку 2000-х років в Україні було закладено основи євроінтеграційної трансформації фармацевтичної освіти та системи лікарського забезпечення. Приєднання до Болонського процесу, реформування освітнього законодавства та затвердження Концепції розвитку фармацевтичного сектора (2007, 2010), Концепції розвитку вищої медичної освіти (2008) сприяли формуванню гнучкої, стандартизованої та орієнтованої на міжнародні практики моделі підготовки фахівців, здатної ефективно відповідати сучасним викликам галузі.

Від початку 2010-х років акценти у сфері фармацевтичної освіти в Україні змістилися в бік глобалізації освітнього простору, забезпечення якості підготовки фахівців, цифровізації навчального процесу та підвищення академічної й професійної мобільності. Важливими етапами цього періоду стали впровадження Національної рамки кваліфікацій (2011) як інструмента гармонізації освітніх рівнів із Європейською рамкою кваліфікацій [14], а також затвердження Порядку здійснення Єдиного державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ) для здобувачів ступенів фахової передвищої та вищої освіти за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» (постанова КМУ від 28.03.2018 № 332) [13].

Ухвалення 2011 року спільної Настанови Міжнародної фармацевтичної федерації (FIP) та Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) «Належна аптечна практика» (Good Pharmacy Practice, GPP) [6] стало важливим етапом у стандартизації фармацевтичної діяльності, орієнтованої на безпечність, якість і пацієнтоорієнтованість.

Подальший розвиток нормативного поля в цій площині відбито в Постанові від 30 листопада 2016 р., № 929 КМУ, якою було затверджено Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з виробництва, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами [11]. Цей документ унормував професійні вимоги до фармацевтів, акцентуючи на їх відповідності стандартам належної практики та актуалізував роль фахової освіти у формуванні компетентностей, необхідних для діяльності в умовах ліцензованого середовища.

05 вересня 2017 р. набрала чинності нова редакція Закону України «Про освіту» [17], яка сформулила нормативно-правове підґрунтя для комплексної модернізації національної освітньої системи, включно з вищою освітою. Закон закріпив принципи інституційної автономії закладів освіти, упровадження компетентнісного підходу до навчання, забезпечення якості освітніх послуг та інтеграції в європейський освітній простір. Документ орієнтований на побудову сучасного, гнучкого та інноваційного освітнього середовища, здатного ефективно відповідати на запити суспільства, економіки й динамічного ринку праці.

Запровадження державних стандартів вищої освіти України (ДСВО) для освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» (наказ МОН № 700 від 07.06.2023) та другого (магістерського) рівня (наказ МОН № 981 від 04.11.2022, зі змінами) деталізувало компетентнісний підхід до підготовки фармацевтів і визначило вимоги до професійних умінь [15; 16].

Висновки. Отже, нормативно-правова база фармацевтичної освіти України впродовж 1990-х – початку XXI ст. пройшла еволюцію від фрагментарного радянського регламентування до комплексної національної системи, інтегрованої в європейський освітній і професійний простір. Ухвалення ключових законодавчих актів, освітніх концепцій, галузевих стандартів та імплементація міжнародних практик забезпечили поступову гармонізацію підготовки фармацевтів із вимогами сучасної охорони здоров'я, ринку праці й академічної мобільності. Акцентування на якості, компетентнісному підході й відповідність глобальним стандартам засвідчує стратегічну спрямованість України на формування конкурентоспроможної моделі фармацевтичної освіти, що відповідає як національним потребам, так і міжнародним орієнтирам на потреби галузі охорони здоров'я й проблеми глобалізованого світу. Побудову конкурентоспроможної моделі фармацевтичної освіти може бути здійснено в подальших наукових працях.

Список використаних джерел:

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»): постанова КМУ від 03.11.1993 р., № 896. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>
2. Концепція розвитку вищої медичної освіти: наказ МОЗ України від 12.09.2008 р., № 522/51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0522282-08#Text>.
3. Концепція розвитку фармацевтичного сектора системи охорони здоров'я: наказ МОЗ України від 18.12.2007 р., № 838. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0838282-07#Text>.
4. Концепція розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011–2020 рр.: наказ МОЗ України від 13.09.2010 р., № 769. Редакція від 30.09.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0769282-10#Text>
5. Концепція управління якістю медичної допомоги у галузі охорони здоров'я в Україні на період до 2010 року: наказ МОЗ України від 31.03.2008 р., № 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0166282-08#Text>.
6. Належна аптечна практика: Стандарти якості аптечних послуг (Спільна настанова МФФ/ВООЗ з НАП). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897_009#Text
7. Національний фармацевтичний університет (м. Харків). URL: <https://nuph.edu.ua/mizhnarodni-profesijni-organiznaciji/>
8. Перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями»: Постанова КМУ від 24.05.1997 р., №507. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-97-%D0%BF#Text>
9. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах: наказ Міністерства освіти України № 161 від 02.06.1993 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/REG173?an=10>
10. Про вищу освіту: закон України від 01.07.2014 р., № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
11. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів): Постанова КМУ від 30.11.2016 р., № 929. Редакція від 01.07.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929-2016-%D0%BF#Text>
12. Про затвердження Порядку здійснення єдиного державного кваліфікаційного іспиту для здобувачів ступенів фахової передвищої освіти та вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів за спеціальностями галузі знань «22 Охорона здоров'я»: Постанова КМУ від 28.03.2018 р., № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2018-%D0%BF#Text>
13. Про затвердження Порядку здійснення єдиного державного кваліфікаційного іспиту для здобувачів ступенів фахової передвищої освіти та вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів за спеціальностями галузі знань «22 Охорона здоров'я»: Постанова КМУ від 28.03.2018 р., № 334. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2018-%D0%BF#Text>
14. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова КМУ від 23.11.2011 р., № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>

15. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 226 Фармація, промислова фармація для другого (магістерського) рівня вищої освіти: наказ МОН від 04.11.2022 р., № 981 (зі змінами). URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/87893/
16. Про затвердження стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності 226 Фармація, промислова фармація освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр»: наказ МОН від 07.06.2023 р., № 700. URL: <https://surl.li/ccvmax>
17. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р., № 2145-VIII. Редакція від 01.06.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
18. Про освіту: Закон УРСР від 04.06.1991 р. URL: https://npu.edu.ua/images/file/nmc/Про_освіту.pdf
19. Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського. URL: <https://www.tdmu.edu.ua/>
20. European Association of Faculties of Pharmacy (EAFP). URL: <https://uia.org/s/or/en/1100033641>

References:

1. State National Program "Education" ("Ukraine of the XXI Century"): Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 896, November 3, 1993. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
2. The Concept of Higher Medical Education Development: Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 522/51, September 12, 2008. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0522282-08#Text> [in Ukrainian].
3. Concept of Development of the Pharmaceutical Sector of the Healthcare System: Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 838, December 18, 2007. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0838282-07#Text> [in Ukrainian].
4. The Concept of Development of the Pharmaceutical Sector of the Healthcare Industry of Ukraine for 2011-2020: Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 769, September 13, 2010. Edition dated September 30, 2013. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0769282-10#Text> [in Ukrainian].
5. The Concept of Quality Management of Medical Care in the Healthcare Sector in Ukraine for the Period up to 2010: Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 166, March 31, 2008. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0166282-08#Text> [in Ukrainian].
6. Nalezhna aptechna praktyka: Standarty yakosti aptechnykh posluh (Spilna nastanova MFF/VOOZ z NAP) [Good Pharmacy Practice: Quality Standards for Pharmacy Services (Joint Guidelines of the International Pharmaceutical Federation (FIP) and the World Health Organization (WHO) on Good Pharmacy Practice)]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897_009#Text [in Ukrainian].
7. Natsionalnyi farmatsevtichnyi universytet (Kharkiv) [National University of Pharmacy (Kharkiv)]. Retrieved from <https://nuph.edu.ua/mizhnarodni-profesijni-organiznacij/> [in Ukrainian].
8. List of Fields of Study and Specialties for the Training of Specialists in Higher Education Institutions at the Relevant Educational and Qualification Levels: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 507, May 24, 1997. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-97-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
9. Regulations on the Organization of the Educational Process in Higher Education Institutions: Order of the Ministry of Education of Ukraine No. 161, June 2, 1993. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/view/REG173?an=10> [in Ukrainian].
10. On Higher Education: Law of Ukraine No. 1556-VII, July 1, 2014. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
11. On the Approval of the Licensing Conditions for Conducting Economic Activities Related to the Manufacture of Medicinal Products, Wholesale and Retail Trade in Medicinal Products, and the Import of Medicinal Products (Except Active Pharmaceutical Ingredients): Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 929, November 30, 2016 (as amended on July 1, 2025). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929-2016-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
12. On the Approval of the Procedure for the Unified State Qualification Examination for Applicants for Degrees of Professional Higher Education and Higher Education for the First (Bachelor's) and Second (Master's) Levels in the Field of Knowledge 22 "Healthcare": Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 332, May 28, 2018. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

13. On the Approval of the Procedure for the Unified State Qualification Examination for Applicants for Degrees of Professional Higher Education and Higher Education for the First (Bachelor's) and Second (Master's) Levels in the Field of Knowledge 22 "Healthcare": Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 334, May 28, 2018. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
14. On the Approval of the National Qualifications Framework: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1341, November 23, 2011. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
15. On the Approval of the Higher Education Standard in Speciality 226 "Pharmacy, Industrial Pharmacy" for the Second (Master's) Level of Higher Education: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 981, November 4, 2022. Retrieved from https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/87893/ [in Ukrainian].
16. On the Approval of the Standard of Professional Higher Education in Specialty 226 "Pharmacy, Industrial Pharmacy" for the Educational and Professional Degree of Professional Junior Bachelor: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 700, June 7, 2023. Retrieved from <https://surl.li/ccvmax> [in Ukrainian].
17. On Education: Law of Ukraine No. 2145-VIII, September 5, 2017, (as amended June 1, 2025). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
18. On Education: Law of the Ukrainian SSR June 4, 1991. Retrieved from https://npu.edu.ua/images/file/nmc/Ппо_ocbiry.pdf [in Ukrainian].
19. Ternopil'skyi natsionalnyi medychnyi universytet imeni I. Ya. Horbachevskoho [I. Horbachevsky Ternopil National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine]. Retrieved from <https://www.tdmu.edu.ua/> [in Ukrainian].
20. European Association of Faculties of Pharmacy (EAFP). Retrieved from <https://uia.org/s/or/en/1100033641> [in English].

Dosin V. I.,

orcid.org/0009-0006-8738-1687

Yashchyshyn Z. M.,

orcid.org/0000-0001-8672-1797

LEGAL AND REGULATORY FRAMEWORK FOR THE DEVELOPMENT OF PHARMACY EDUCATION IN UKRAINE (1991–EARLY 21ST CENTURY)

The article provides a comprehensive analysis of the formation and development of the legal and regulatory framework governing pharmaceutical education in Ukraine within the context of socio-political transformations, higher education reform, and integration processes in the healthcare sector during the 1990s and early 21st century.

The role of key legislative acts is examined, in particular the Laws of Ukraine "On Education" (1991, 2017), "On Higher Education" (2002, 2014), as well as regulations of the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Education and Science of Ukraine, and the Ministry of Health of Ukraine.

Particular attention is paid to the unification and standardization of pharmaceutical education through the development of educational qualification characteristics (EQCs) and the establishment of state educational standards. The article analyzes the content of the Regulations on the Organization of the Educational Process in Higher Education Institutions (1993), the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "List of Fields of Study and Specialties for the Training of Specialists in Higher Education Institutions at the Relevant Educational and Qualification Levels" (1997), and other regulatory documents that established the specialty "Pharmacy" as an independent field of study and ensured the systematic regulation of educational activities in this domain.

The Concepts for the Development of the Pharmaceutical Sector (2007, 2010) and the Concept for the Development of Higher Medical Education (2008), which defined strategic priorities for sector modernization, human resource development, and the implementation of international standards (GMP, GPP, GDP, GCP, GLP), are also examined. The importance of the National Qualifications Framework (2011) as a mechanism for harmonizing educational levels is substantiated, along with the introduction of the Unified State Qualification Examination (2018) to enhance the objectivity of knowledge assessment. The development of new state educational standards (2022–2023) for

pharmacists is analyzed, detailing the requirements for professional training at the level of the Professional Junior Bachelor degree and the second (Master's) level of higher education.

The impact of international cooperation is outlined, particularly the membership of Ukrainian institutions in the European Association of Faculties of Pharmacy (EAFP), the implementation of academic mobility for students and faculty, and participation in the Erasmus+ Programme, all of which have contributed to improving the quality of the educational process. The article further examines the adoption in 2011 of the FIP/WHO Guidelines "Good Pharmacy Practice" as a framework for reforming educational programs toward patient-centered care, medicines safety, and enhanced professional responsibility. The significance of the Licensing Conditions for Conducting Economic Activities Related to the Manufacture, Wholesale, and Retail Trade of Medicinal Products (2016) is highlighted in determining qualification requirements for specialists engaged in pharmaceutical practice.

It is concluded that the transformation of the regulatory framework for pharmaceutical education in Ukraine constitutes a systemic process characterized by alignment with European standards, modernization of educational content, expansion of international cooperation, and the development of highly qualified human resources for the pharmaceutical sector. The findings of the study are significant for the further improvement of educational policy in Ukraine, the development of strategic regulatory documents, and the enhancement of the quality of professional training of pharmacists in the context of global educational and professional trends.

Key words: pharmaceutical education; legal and regulatory framework; standardization; professional qualifications; integration; competence-based approach; Ukraine; 1990s – early 21st century.

Дата надходження статті: 07.10.2025 р.

Прийнято до публікації: 20.10.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Клепар М. В.

УДК 37.091:82(477)"2010/2016"

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi60.691>

Касаткін О. С.,
orcid.org/0000-0003-3323-8069

ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА УКРАЇНИ В ПЕРІОД РЕФОРМ 2010–2016 РОКІВ

У статті проаналізовано тенезу та особливості реформування шкільної літературної освіти України у 2010–2016 роках як складного й внутрішньо суперечливого етапу розвитку освітньої системи. Метою дослідження є виявлення основних нормативних, змістових і методичних змін у викладанні української та зарубіжної літератури в означений період, а також з'ясування їхнього впливу на формування шкільного літературного канону, дидактичні підходи та професійну діяльність учителя-словесника. Методологічну основу становлять аналіз нормативно-правових документів, навчальних програм, методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України, а також узагальнення результатів наукових досліджень у галузі методики навчання літератури.

У статті обґрунтовано доцільність внутрішньої періодизації реформ 2010–2016 років із виокремленням двох різних за спрямуванням субперіодів: 2010–2013 років, позначених змістовими та структурними корекціями навчальних програм за умов посилення ідеологічного впливу, і 2014–2016 років, що характеризувалися переглядом програм, частковою деідеологізацією та розвантаженням навчального матеріалу. На основі конкретних прикладів програмових змін показано трансформацію добору художніх текстів, зміну статусу окремих творів і перерозподіл акцентів у вивченні класичної спадщини. Проаналізовано вплив реформ